

Ciència per a la ciutadania rural

El Fòrum de

la Nova Ruralitat reivindica les experiències vitals i professionals de persones que viuen al rural perquè així ho han decidit, testimonis que posen en evidència l'existència d'aquesta nova manera de veure i viure el rural, amb orgull, amb formació i exigint uns drets que corresponen a la ciutadania amb independència del lloc on visca

Per: [Xavier Ginés Sánchez](#) i [Vicent A. Querol](#) i [Jordi Marín i Monfort](#)

La relació de la ciència amb els espais rurals ha estat condicionada per les transformacions socials, la mateixa evolució de la ciutat i les diverses funcions que s'han adscrit a unes àrees sovint menystingudes socialment. Tanmateix, la capacitat de la ciència d'experimentar-se de baix cap a dalt, amb una mirada des del territori, té la potencialitat de contribuir de forma determinant a fer front als múltiples reptes que tenen les àrees rurals. Aquest és l'esperit del Fòrum de la Nova Ruralitat de les comarques del nord valencianes, una experiència en què la ciència ciutadana ha servit com a revulsiu mobilitzador en un territori greument despoblat.

El rural al servei de l'urbà

La ciutat és l'espai de la ciència per antonomàsia (Dierig et al., 2003) i la seua producció està condicionada a aquesta relació que sobrepassa el fet geogràfic:

El Mirador de Cultura de Joan Safont

En l'actualitat, la ciutat moderna, en convertir-se en centre de decisió –o, millor encara, en agrupar els centres de decisió– intensifica, organitzant-la, l'explotació de la societat sencera [...] Això vol dir, no que la ciutat siga lloc passiu de la producció o la concentració de capitals, sinó que, «l'urbà» intervé com a tal en la producció (en els mitjans de producció). (Lefebvre, 1978, p. 76)

La definició que les ciències socials han fet del rural conté implícita, en massa ocasions, una construcció associada a «allò que no és urbà» (García Bartolomé,

1991) que les arrossega a seleccionar i determinar els problemes a què enfrontar-se en funció de la realitat urbana. La mirada científica s'ha centrat en la ruralitat interessada per les seues dimensions físiques, agràries, culturals o ambientals, a la recerca de solucions a les necessitats urbanes en l'espai rural.

Cadascuna de les funcions assignades històricament al rural ha generat molta activitat científica, però, a cada passa, les persones que habiten el territori rural han estat menys rellevants. Van ser un recurs per a la producció agrària, al camp, que va suscitar l'interès científic dels primers fisiòcrates (Anes, 1996). Aquestes idees van contribuir al procés industrialitzador del camp, que va abandonar una multitud d'activitats per anar especialitzant-se en la seua funció productivista agrària (Saraceno, 1990). L'espai rural havia incrementat també el seu rol com a reservori de mà d'obra, poblat per un contingent que abandonava el camp atret per la demanda laboral de la indústria urbana i expulsat, al mateix temps, per una forta sobrecàrrega demogràfica difícil de sostenir amb el mode de producció tradicional. En l'actualitat, la «utilitat» de la població rural ha quedat desdibuixada perquè les funcions que li han estat assignades al territori tenen a veure amb valors ambientals i paisatgístics, urbanament considerats com a lúdics, espais de consum, pati del darrere o zona d'esbarjo. En cap d'aquestes tres fases la població rural ha estat concebuda com un conjunt de ciutadans amb necessitats pròpies i amb futur. Ans al contrari, el seu desenvolupament sempre ha estat supeditat als interessos urbans.

El prejudici urbà

Resulta, però, que la ruralitat ha anat mutant i la seua realitat social actual té poc a veure amb les imatges que se n'han anat construint des de la ciutat. Aquestes han estat «funcionals» i han servit per a facilitar l'extracció del benefici corresponent, ja siga «costumista», que qualifica les persones de «laborioses, senzilles i simples» –que treballen molt a canvi de poc, perquè no tenen massa

necessitats—, o «realista», que les titlla d'endarrerides, tosques, o brutes... i, per tant, que anima a la fugida cap a la ciutat. En aquest sentit resulta interessant l'obra de Raymond Williams (2001), en què analitza el canvi en el tractament del camp i la ciutat en la literatura anglesa. A l'Estat espanyol comencen a haver-hi estudis al respecte com el de Barbara Heinsch (2015).

Malgrat això, per contra, avui els habitants de la ruralia són, primer que res, ciutadans i ciutadanes no diferenciables dels urbans (Linck, 2001). Tanmateix, les mirades són ideològiques, la qual cosa explica l'èxit del prejudici que obstaculitza canviar els marcs d'interpretació (Ginés i Querol, 2019). Costa molt que els mitjans de comunicació, l'opinió pública en general, la classe política i, també, el món científic es posen unes ulleres noves amb què fixar l'atenció en les persones i les condicions diverses de la ruralitat (Sherry i Shortall, 2019).

De fet, un clam que s'escolta sovint a les Jornades de la Nova Ruralitat (espai de reflexió i debat de representants de les comarques de Castelló i el món acadèmic al voltant d'una visió constructiva de la ruralitat) és que la gent de la ruralitat està cansada de ser investigada i estudiada, sense que després res canvie a millor en la seua realitat. Són nombrosos els estudis realitzats sobre la ruralia on aquesta només és l'objecte d'estudi i ni tan sols se li retorna el resultat de la investigació en què havia participat. Aquest fet genera la sensació de ser utilitzats en benefici d'altri i alimenta la desconfiança envers futurs treballs de recerca amb independència de qui els promoga. En el pitjor dels casos, aquestes pràctiques poden desembocar en un fort rebuig cap a la ciència en general.

Teixint xarxes de confiança

La Universitat Jaume I (UJI) de Castelló treballa des de fa més de vint anys en la dinamització cultural i també en alguns projectes d'investigació amb diversos col·lectius veïnals i professionals de les comarques de l'interior del nord del País Valencià. Aquesta és una zona greument afectada pel problema del despoblament. En 2016, el procés de relació pràctica i teòrica va culminar amb l'assumpció d'una nova forma d'interpretar l'àmbit rural: la creació del concepte *nova ruralitat* (Bonnal et al., 2003). Aquesta perspectiva implicava també un canvi metodològic, però sobretot epistemològic: s'havia evidenciat la necessitat i la demanda de contribuir a la transformació de la realitat rural a través de l'empoderament de la societat que hi resideix fent-la partícip des d'un inici d'aquesta transformació.